

ספר זכיות

אוצר החכמות
1,234,567

פרק ראשון

התורה נחלקת לשני חלקים. החלק הראשון הוא ידיעת המשפלות, וידיעת סודי התורה וסתריה, הנקרא חכמת אלהים. והחלק השני הוא ידיעת המצוות שבה, הנקרא תורת האדם.

והפילוסופיה בחרו להם חלק הראשון מפני כמה טעמים. הטעם הראשון: לפי שיאמינו שהצלחת הנפש אינו דבוק רק בידיעת המשפלות, כי בהתעסק האדם בדברים עליונים ובהתדבק נפשו ושכלו בהם נעשה גם הוא ענין רוחני כמוהם, כי מה יתן או מה יוסיף אדם לנפש אחר שאינו רק הדרך והנהגה לאדם בשביל שהוא אדם. והטעם השני: שאין התורה נצחית רק בשביל החלק הזה של ידיעת המשפלות, כי כמו שהענינים העליונים אינם משתנים כך לא ישתנה הידיעה בהם. מה שאין כן בידיעת המצוות הבאים לצורך הוראות דרכי האדם, אפשר שישתנו כדרך שישתנה האדם. הטעם השלישי: שעקר נעימת התורה ומתיקתה, אינו אלא בידיעת המשפלות שישגי האדם מעצמו, כי לא יערב לאדם רק חכמת עצמו, לא מה שלומד ומקבל מזולתו, כי לא ינעם לנפש ידיעת דין פרוטה אחת, או

משפט שנים או חזין בטלית וכיוצא בו. הטעם הרביעי: לפי שמצוה לידע ולהאמין! וכל הסומך על הקבלה לבד, הוא דומה לעבד המקבל מעות אדונו ואינו סופרו, ואחר כך נמצאו המעות חסרין, דפשיטא שלא השלים עבודתו, זה סכרות הפילוסופים.

ועתה הנה אנוגד ושמע דברי חכמים חכמי אמת אשר יאמינו אמת אומן שהחלק השני שהוא ידיעת המצות הוא עקר, ובחלק הזה לבד יש לו לאדם לדרש ולחקר, כי זה לבדו הוא חלק אלה מן האדם. כי החכמה העליונה — "עין לא ראתה אלהים זולתך" (ישעיה סד, ג), כי הוא לבדו הבין דרכה. והראיה שמביאים הפילוסופים מן נצחיות התורה, אינו אלא הפך דבריהם, כי איך יוכלו להתפאר בנצחיות חכמתה והם לא יעמדו על חכמתם. כי לא יאמינו רק מה שישגו בשכלם תחלה, ומפני רב הספקות בשכלם הנופלים בדרישת החכמה ההיא, לא רבים יחכמו, ורב פעמים שהוא עצמו לא יספיק היום על הסברא שהספיק עליו אתמול, ובאים תמיד לידי ספקא וסכנת נפש, ולעולם הם חכמים בעיניהם, ואינם מקבלים זה מזה, רק כל אחד בונה לעצמו טירת אמונתו כפי מה שיעלה על רוחו, ומה שזה בונה, זה סותר, עד שנכרת האמונה מפיהם לגמרי, ואיך יהיה אם כן חכמתם נצחית?

אבל לא כן זרע יעקב זרע אמונים, שהם תלמידים המקשיבים לקול הזקנים הגדולים שבהם, כדי לקבל את האמת, ואפלו הגדולים שבהם לא נקראו רק תלמידי חכמים, לפי שאינם מחזיקים את עצמם רק כתלמידים זה לזה, וכן התורה שבצל פה נקראת תלמוד מן הטעם שאמרנו,

ולא עקרי יסודי התורה, והמצוות, ופרושיה, וטעמיה לבה, הם על פי הקבלה, רק אף כל המדות הטובות והנהגות הישרות, לא יסדו אבותינו מדעת עצמם, רק הכל היה על פי קבלת האבות הראשונים הקדושים איש מפי איש עד משה רבנו עליו השלום, ולזה סמכו משנת משה קבלה להקדמת מסכת אבות, לומר שגם אותה מסכת הוא על פי קבלת האבות אף על גב שאינה מדברת אלא מן המדות הישרות. ואף משה רבנו עליו השלום שהיה אבי כל החכמים לא נקרא "רבנו משה", רק נקרא "משה רבנו", להגיד שלא החזקנו את תורתו בתורת אמת בשביל רב התחכמותו. רק מפני שהיה ענו מכל אדם, ולא החזיק עצמו רק כמשה בעלמא. וסמך רק על מסרת התורה שנמסרה לו בסניי מפי הגבורה, ועל ידי כך נעשה הוא רבנו לפי שחזר ולמדה לנו.

וכן הנבואה, לפי שאינה משגת לאדם על ידי התחכמותו, רק על ידי שפע אלקים ואור פניו כי רציתו, על פן נזכרו תחלה בשם העצם שלהם ישעיה הנביא, ירמיה הנביא, ולא נקראו הנביא ישעיה, הנביא ירמיה, וכן כלם. וקרוב לזה טעם "גדול מרבן שמו". וכך זה סבה לנצחיות התורה שאלנו, הואיל ואינה חכמת אדם מלמדה, רק היא דבר ה' אשר לעולם תעמד.

ומה שטענו גם כן מן הצלחת הנפש, אינו אלא הפך הדברים, פי לפי סברתם לא יהיה בכלל הצלחת הנפש רק יחיד הדור כמו ארסטו וחבריו, וכלי האי ואולי, וחלילה להאמין כן, פי התורה הוא חסד אלהים להיות תועלת לכל אדם אחד חכם ואחד תם, כענין שנאמר (דברים לג, ד) "מורשה קהלת יעקב". ועשית המצוות הוא

שְׁוֵה לְכָל קְהֵלַת יַעֲקֹב, כִּי אָדָם אֵין צַדִּיק בְּאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא יִצְטַרֵּף לְהוֹרָאָה זֹו, וְאִדְרַבָּה הָרָשָׁע וְהַתָּם יִצְטַרְכוּ לְהַדְרִכַת הַתּוֹרָה יוֹתֵר מִן הַצַּדִּיק וְהַחֲכָם. וְאֵין לָךְ גַּם כֵּן שׁוֹם אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִתְעַסֵּק לְפַחוֹת בְּאַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה', וְעַל יְדֵהּ הוּא זֹוֹכֵה לְחֵלֶק מָה לְעוֹלָם הַבָּא (עֵין רַמְבַּ"ם פְּרוּשׁ הַמְשָׁנִיּוֹת סוּף מַסְכַּת מַכּוֹת). וְזֵהוּ שֶׁשָּׁנּוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (סְנֵהֲדָרִין צ, א) שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, אֲלֹא שֶׁאֵין הַחֲלָקִים שׁוֹיִם, רַק הַכֹּל לְפִי רֹב הַמַּעֲשֵׂה (אֲבוֹת ג, טו).

וְכֵן בְּאַגְדַת חֵלֶק (סְנֵהֲדָרִין קי, ב) אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שֶׁהַתֵּינוּק מַשְׁעָה שֶׁמִּתְחִיל לְדַבֵּר, אוּ מַשְׁעָה שֶׁעוֹנָה אִמ"ן, הוּא בֶּן עוֹלָם הַבָּא. וְכָל זֶה הוֹרָאָה עֲצוּמָה שֶׁהַצְּלַחַת הַנַּפֶּשׁ אֵינוֹ תּוֹלָה בְּלִמּוּד הַחֲכָמָה לְבַד, כְּדַעַת הַפִּילוֹסוֹפִים, שֶׁהָרִי הַבֶּן שֶׁמִּתְחִיל לְדַבֵּר אֵין לוֹ עֵדִין שׁוֹם יְדִיעָה בַּמְשָׁכְלוֹת, וְאִפְלוּ הֵכִי אָבִיו מְבִיאֵו לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא עַל יְדֵי שֶׁמִּחְנָכוּ בַּעֲשִׂיּוֹת הַמִּצְוֹת. וְרַבּוֹתֵינוּ ז"ל לֹא אָמְרוּ גַם כֵּן שֶׁמִּצְוָה לְהַשְׁכִּיל וּלְהֶאֱמִין, רַק לִידַע וּלְהֶאֱמִין, וְרָצוּ בְּזֶה שֶׁצָּרִיךְ לִידַע אִפְנֵי עֲקָרֵי הָאֱמוּנָה וְשֶׁרְשִׁיָּה כַּאֲשֶׁר הֵם מְקַבְּלִים בְּיַדֵּינוּ מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם.

וְנִפְסַח בְּרַפְתַּת הַתּוֹרָה אֵינוֹ עַל שֶׁצָּוְנוּ לְלַמֵּד תּוֹרָה, רַק שֶׁצָּוְנוּ לְעַסֵּק בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, לְפִי שֶׁעַסֵּק הַעֲשִׂיָּה הוּא עֲקָר. וְכֹא לְהַגִּיד גַּם כֵּן שֶׁאֵף עַל גַּב שֶׁאֵין הַטַּעַם יְדוּעַ לָנוּ, וְאֵין אָנוּ בַּעֲשִׂיָּתָהּ רַק כְּמִתְעַסֵּק בְּקַדְשִׁים בְּעֵלְמָא, אִפְלוּ הֵכִי אָנוּ יוֹצְאִים בְּזֶה יְדֵי חוֹבוֹתֵינוּ. וּלְפִי שֶׁיְדִיעַת טַעְמֵי הַמִּצְוֹת וְדַאי מְבִיא חֲשֵׁק וְנַעֲיִמוֹת גְּדוֹל אֶל עוֹשִׂיָּהּ, עַל כֵּן אָנוּ מִתְפַּלְלִין שֶׁיַּעֲרֹב נָא ה' אֱלֹקֵינוּ דְּבָרֵי תּוֹרָתוֹ בְּפִינוּ וְכוּ' וְשֶׁנֶּהְיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ וְצִאֲצָאֵי עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמָךְ. וְהַכּוֹנֵה

אל ידיעת טעמי המצות — שהוא ידיעת שמו הגדול באשר
 ידוע למקבלים. 1234567 אה"ח

והציר הנאמן אחר שדרש וחקר אחר דרושים אלו ולמדם
 מפי הגבורה, חזר לסדר לנו שלחן ערוך, ועליו כל
 מיני תענוגי הנפש, וחקמות התורה בחוץ תרנה לאמר (משלי
 ט, ה): "לכו לחמו בלחמי ושתו ביינן מסכתי". ומה לנו אם
 כן להטריד שכלנו בחנם ולהתבונן האיד נעשה הלחם,
 והאיד נקצר ונטחן ונרקד ונאפה וכיוצא בהם, כי אין לנו
 רק לאכל ולהתעדין:

ועל זה נאמר (שמות יט, י) "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים"
 וגו'. ורוצה לומר, שפמו שהכהן העומד בהיכל
 אלהיו, אין ראוי שיתבונן על ההיכל שהוא האיד נבנה, רק
 יעמד לשרת אלהיו, ויתבונן על עבודת ההיכל ולא על בנן
 ההיכל, כך הענין הזה,

נמצא לפי זה, שמעשית המצות הוא תענוג הנפש המתעדין
 על שלחן גבה אשר מלא ברבית ה'. מה שאין כן
 בכת הפלוסופים שלא יעלה בידם רק רעיון רוח ושברון
 לב, ואף על גב שמעשה המצות הוא עקר, ואין לנו להרהר
 אחר קבלתנו האמתית. עם כל זאת, אם תוכל להעלות שום
 מעשה המצות אל דבר רוחני עליוני, העלהו, ואז טוב לך
 אף על פי שלא קבלת אותו מפי חכם מקבל או אפלו לא
 ראית אותו בשום ספר מספרי החכמים. ועל זה אנו חותמין
 בכרפת התורה, ברוך המלמד תורה לעמו ישראל, וכן
 חותמין ברוך נותן התורה, הכל בלשון הנה, לפי שהוא
 נותן עדין לנו תורתו בכל יום, שכל אחד יכול לחדש בה

טעמים, ובלבד שִׁסְכִּים עָלָיו שְׂרָשֵׁי הַדָּת וְהָאֱמוּנָה. גַּם
 יֵאֱמִין כִּי מִלְבָּד דְּבָרָיו יֵשׁ עוֹד מְלִין לְאֵלֶּה. וְגַבְהָ מֵעַל גְּבַהָ
 שׁוֹמֵר וְגַבְוֵהִים עֲלֵיהֶם. סוּף דְּבַר אֱמוּנַת אוֹמֵן שְׁכַל מְצוּהָ
 וּמְצוּהָ תוֹלָה בְּחֶלֶק אֶחָד מִן הַמְרַכְּבָה, וְאֵף עַל גַּב שְׂדֵרְכֵי
 הַתּוֹרָה וְסוּדְיָה נְעֵלְמִים מִמֶּנּוּ, נִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי
 הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְאִזּוּ יֵשׁ שְׂכָר עֲשִׂיָּה וּשְׂכָר הַלְמוּד בְּיַדְנוֹ. אֲבָל
 הַפִּילוֹסוֹפִים שְׂאִינָם בְּכָלֵל הָעֲשִׂיָּה, גַּם הַלְמוּד שֶׁהוּא גְדוֹל
 בְּיָדָם אֵינוֹ נֶחְשָׁב לְכֹלָם, וְזֶהוּ שְׂדֵרְשׁוֹ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (יְבָמוֹת
 קט, ב) מְקַרָּא שֶׁל וּלְמַדְתֶּם וְעֲשִׂיתֶם, כָּל שִׁשְׁנֵנוּ בַּעֲשִׂיָּה יִשְׁנוּ
 בְּלִמְיָדָה, וְכָל שְׂאִינוּ בַּעֲשִׂיָּה אֵינוֹ בְּלִמְיָדָה.

פֶּרֶק שֵׁנִי

יֵשׁ צַד מָה שֶׁיֵּשׁ לֹמֵר עָלָיו שְׂדֵבְרֵי סוֹפְרִים יוֹתֵר חֲבִיבִים
 לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִדְּבָרֵי תוֹרָה, כִּדְאִיתָא בְּפֶרֶק שֵׁנִי
 דְּעֵרוּבִין (עֵרוּבִין כא, ב): אֲמַרְהָ כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם הַרְבֵּה גְזֵרוֹת גְזֵרְתִי עַל עֲצָמֵי
 יוֹתֵר מִמָּה שֶׁגְזֵרְתָּ עָלַי, וְקִימְתִים.

וְהַטַּעַם, כִּי בְּזֶה אָנוּ מְעִידִין עַל עֲצָמֵנוּ שֶׁעַל הַמְצוֹת אֵינָה
 קָשָׁה עָלֵינוּ אַחַר שֶׁאָנוּ מוֹסִיפִים עֲלֵיהֶם, וְעַל יְדֵי
 הוֹסְפָה זֶה אָנוּ בָּאִים לִיְדֵי קִיּוֹם הַמְצוּהָ. וְזֶהוּ שֶׁאֲמַרְהָ
 "וְקִימְתִים", וְהוֹאִיל וְהוֹסְפָה זֶה מִנְדַבַּת הַלֵּב, הִיא יוֹתֵר רְצוּיָה
 וּמְקַבְּלַת לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִכָּל שְׂאָר הַמְצוֹת אֲשֶׁר הֵם
 חוֹבָה הַמְטָלֶת עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹתָם בְּעַל כְּרַחֲנוֹ וְלֹא נוֹכַל לְהַפְטִיר
 מֵהֶם. וּבְמִדְרָשׁ (בְּרַאשִׁית רַבָּה עא, ו) מְשָׁלוּ לְכַהֵן הַגּוֹבָה תְּרוּמוֹת
 וּמַעֲשָׂרוֹת, שְׂאִינוֹ מִחֲזִיק טוֹבָה לְבַעַל הַבַּיִת עַל כַּמָּה כּוֹרִין
 שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁהוּא נוֹתֵן לוֹ, וּמִחֲזִיק לוֹ טוֹבָה עַל קִמְץ אֶחָד